

Wojciech Mielewczyk

Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie

Wystawa czasowa *Białorusini* — historia i kultura w Muzeum Narodowym Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie

W latach 2005-2017 Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie zorganizowało cykl wystaw, konferencji i imprez plenerowych poświęconych mniejszościom narodowym i etnicznym zamieszkującym ziemię Polski. Wydarzenia te dotyczyły tych mniejszości, które zostały wymienione w Ustawie o mniejszościach narodowych i etnicznych z 2005 r.¹ W poszczególnych latach wydarzenia te były związane z następującymi mniejszościami:

2005 r. — Romami (wystawa i impreza plenerowa bez konferencji naukowej),

2006 r. — Żydami,

2007 r. — Łemkami,

2008 r. — Litwinami,

2009 r. — Tatarami,

2010 r. — Białorusinami,

2011 r. — Ukraińcami,

2012 r. — Czechami,

2013 r. — Niemcami,

2014 r. — Rosjanami,

¹Zob.: art. 2 Ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (DzU 2005, nr 17, poz. 141, z późn. zm.).

2015 r. — Słowakami,
2016 r. — Ormianami,
2017 r. — Karaimami.

W tym ostatnim roku odbyła się także wystawa i konferencja podsumowująca, w której znalazły się również wystąpienia dotyczące zamieszkujących w Polsce Greków i Macedończyków, mimo iż tych mniejszości nie wymienia ustawa z 2005 r. [o konferencjach i wystawach zob. Nowakowska 2014, Samelski 2014, Mielewczyk 2018, Hanulewicz 2014, Hanulewicz, Niestrawski 2017]. Celem tych wydarzeń było zaznaczenie roli, jakie wszystkie te mniejszości odegrały w historii i kulturze Polski, ze szczególnym uwzględnieniem oddziaływań w środowisku wiejskim.

Założeniem, przyjętym przy organizacji wszystkich wystaw poświęconych mniejszościom, było zorganizowanie ekspozycji wyłącznie w oparciu o zbiory muzeów krajowych. Dotyczyło to również wystawy poświęconej Białorusinom, zaplanowanej na rok 2010. Poszukując eksponatów na naszą wystawę nie zamierzaliśmy przeprowadzić pełnej kwerendy obejmującej wszystkie placówki muzealne i dokonać spisu znajdujących się tam obiektów związanych z kulturą białoruską. Celem naszych poszukiwań było przede wszystkim zebranie takich eksponatów, które w miarę całościowo ukazywałyby to zagadnienie. Jednocześnie ich ilość musiała być wystarczająca do wypełnienia przeznaczonej dla tej ekspozycji przestrzeni. Nie bez znaczenia była także ekonomika wyjazdów. Dlatego głównym obszarem naszych poszukiwań było Podlasie, gdzie spodziewaliśmy się pozyskać interesujące nas obiekty, przy jednoczesnej rezygnacji z przeprowadzenia kwerendy w Muzeum Etnograficznym w Krakowie.

Najważniejszą instytucją na szlaku naszej kwerendy było Muzeum Podlaskie w Białymstoku oraz jego oddziały: Białostockiego Muzeum Wsi w Osowiczach, Muzeum Ikon w Supraślu i Muzeum w Bielsku Podlaskim. Ponadto zamierzaliśmy poszukać ciekawych obiektów w placówkach zorganizowanych i prowadzonych przez mniejszość białoruską na tym terenie. Wiele interesujących obiektów znaleźliśmy w Muzeum i Ośrodku Kultury Białoruskiej w Hajnówce, jak również w Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach koło Bielska Podlaskiego prowadzonym przez lokalne białoruskie stowarzyszenie. Dzięki uprzejmości jej dyrektora udało się wypożyczyć na naszą wystawę prace współczesnych nieprofesjonalnych artystów ludowych z terenu Białorusi: Mikołaja Tarasiuka ze wsi Stojły koło Prużan

(rzeźby) oraz Iwana Suprunczyka z Ciereblicz koło Pińska (rzeźby i prace graficzne), które wcześniej były prezentowane w Bielsku Podlaskim.

Skorzystalismy jednak jeszcze ze zbiorów Muzeum Etnograficznego w Toruniu, które jest w posiadaniu sporej kolekcji strojów białoruskich oraz zbioru ciekawych fotografii wykonanych przez Marię Znamierowską-Prüfferową w latach 30. XX w. na Wileńszczyźnie.

Wystawę *Białorusini — historia i kultura* zorganizowano w ówczesnym pawilonie wystaw czasowych (Pawilon nr 3) o powierzchni ok. 150 m². Celem ekspozycji było ukazanie dziejów i kultury Białorusinów w Polsce w minionych wiekach oraz przedstawienie zabytków kultury materialnej tej grupy narodowościowej. Wystawa skierowana była zarówno do widzów dorosłych jak i do młodzieży szkolnej, dla której była okazją do poszerzenia wiedzy z zakresu kultury i tradycji Białorusinów oraz jej dziejów w okresie powojennym.

Zgromadzono na niej ogółem 235 eksponatów, w tym sprzęty gospodarstwa domowego, narzędzia i sprzęty rolnicze, narzędzia i wyroby rzemieślnicze, stroje, ikony, makatki, obrusy, dywan, przedmioty związane z obrzędowością doroczną, grafikę i rzeźbę ludową oraz fotografie. Autorem scenariusza i koncepcji oprawy plastycznej tej ekspozycji był Wojciech Mielewczyk.

Na wystawie wyróżniono kilka działów tematycznych. Najważniejszą częścią ekspozycji była aranżacja wnętrza białoruskiej chaty, w której wyodrębniono część kuchenną z piecem i różnymi sprzętami gospodarstwa domowego, oraz część mieszkalną z meblami, dywanem, narzutami, ręcznikami obrusem, ikonami i makatkami na ścianach, a nawet papierowymi firankami na okna. Osobno prezentowane były stroje damskie i męskie (letnie i zimowe) oraz sprzęty i narzędzia rolnicze i rzemieślnicze, w tym prosty warsztat do wytwarzania walonek. Kolejną grupę eksponatów stanowiły przedmioty związane z obrzędowością doroczną, w tym gwiazda kolędnicza i papierowe wycinanki na gwiazdę, pisanki i pająk, jak również korowaj weselny. Widoki wsi białoruskich oraz ich mieszkańców można było zobaczyć na powiększonych reprodukcjach fotografii z lat międzywojennych. W dziale sztuki ludowej znalazły się rzeźby i grafika nieprofesjonalnych współczesnych twórców z terenów dzisiejszej Białorusi.

Podczas zwiedzania wystawy można było obejrzeć filmy poświęcone religii prawosławnej, udostępnione przez Fundację im. Księcia Konstantego Ostrońskiego w Białymstoku.

Otwarcie wystawy nastąpiło w dniu 26 czerwca 2010 r. w przerwie konferencji naukowej *Białorusini — historia i kultura*. W otwarciu wzięli udział uczestnicy konferencji, członkowie zespołu „Żemerwa” z Bielska Podlaskiego oraz zaproszeni goście. Uroczystość uświetnił występ artystyczny zespołu „Żemerwa”. Otwarcia wystawy dokonał dyrektor Muzeum dr Jan Maćkowiak, po nim głos zabrał także p. Doroteusz Fionik, dyrektor Stowarzyszenia Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach.

Wystawie towarzyszył *Katalog* przygotowany przez kuratora wystawy Wojciecha Mielewczyka [2010]. Znalazły się w nim opracowane przez Doroteusza Fionika ze Studziwodów dzieje tej mniejszości w obecnych granicach Rzeczypospolitej, działalność literacka i artystyczna Białorusinów oraz białoruska obrzędowość ludowa na Podlasiu. Ponadto zamieszczono tam obszerną bibliografię obejmującą 50 pozycji ważniejszych publikacji o tej tematyce. W części katalogowej znalazł się spis wszystkich eksponatów znajdujących się na wystawie oraz 80 barwnych fotografii wybranych obiektów lub ich zestawów. Katalog został wydany w nakładzie 300 egzemplarzy.

Wystawa czasowa *Białorusini — historia i kultura* była czynna w dniach od 26 czerwca do 10 października 2010 r. Na czas jej trwania została wyłożona księga pamiątkowa, w której osoby zwiedzające wpisywały swoje opinie. Wśród wielu wpisów znalazły się również zdania w języku białoruskim, niemieckim, francuskim, angielskim, norweskim, szwedzkim i chińskim, a także wpis Konsula Generalnego Rosji w Poznaniu. Według prowadzonej ewidencji zwiedzających ekspozycję odwiedziło 1 275 osób.

W dniu otwarcia wystawy na terenie parku muzealnego odbyła się impreza plenerowa *Białorusini — historia i kultura* z udziałem białoruskich zespołów wokalny-tanecznych oraz twórców ludowych.

Kolejną częścią przedsięwzięcia poświęconego mniejszości białoruskiej była konferencja naukowa *Białorusini — historia i kultura* zorganizowana w dniach 25-26 czerwca 2010 r. Celem jej było ukazanie wieloaspektowej roli, jaką na polskich wsiach odegrali przedstawiciele tej narodowości w minionym okresie, ich kultury oraz ich sytuacji w ostatnich dziesięcioleciach. Przygotowane referaty miały w pewnym stopniu przyczynić się do wypełnienia niektórych luk w publikacjach z zakresu tej problematyki. Wśród autorów wystąpień znaleźli się pracownicy placówek naukowo-badawczych zajmujący się tematyką białoruską oraz muzeów, w tym Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu im. M. Curie-Skłodowskiej

w Lublinie, Akademii Pomorskiej w Słupsku, Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Ciechanowcu, Wyższej Szkoły Humanistycznej im. Króla Stanisława Leszczyńskiego w Lesznie, Uniwersytetu im. A. Puszkina w Brześciu, Białoruskiego Towarzystwa Historycznego w Supraślu, Muzeum Etnograficznego im. M. Znamierowskiej-Prüfferowej w Toruniu oraz Muzeum Etnograficznego im. S. Udzieli w Krakowie.

W czasie jej trwania ogłoszono 21 referatów, których tematyka dotyczyła przede wszystkim kultury białoruskich społeczności wiejskich w polskich badaniach etnograficznych, badań etnologicznych społeczności białoruskiej na Podlasiu, fenomenu trwania Białorusinów w środowisku wiejskim współczesnej Polski, różnych aspektów współczesnej kultury białoruskiej, obrzędowości i religijności tej mniejszości, także roli inicjatyw lokalnych w kultywowaniu jej tradycji. Osobne wystąpienie dotyczyło kolekcji białoruskich w Muzeum Etnograficznym w Krakowie. Kilka referatów poruszało zagadnienie polityki państwa polskiego wobec Białorusinów w różnych okresach po II wojnie światowej. Wygłoszone referaty znalazły się w kolejnym tomie materiałów pokonferencyjnych wydawanych przez Muzeum [Jurkiewicz 2010].

Bibliografia

Hanulewicz Julia

2014: *Działalność edukacyjna*, „Rocznik Muzeum Narodowego Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie” t. 30, s. 202-208.

Hanulewicz Julia, Niestrawski Mariusz

2017: *Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce. Wystawa czasowa 23 października — 30 października 2017 r.*, Szreniawa: Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie.

Jurkiewicz Jan

2010: *Białorusini — historia i kultura. Sesja naukowa. Szreniawa 25-26 czerwca 2010*, Szreniawa: Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie.

Mielewczyk Wojciech

2010: *Białorusini — historia i kultura. Wystawa czasowa 26 czerwca — 10 października 2010 r.*, Szreniawa: Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie.

Mielewczyk Wojciech

2018: *Wystawy czasowe poświęcone mniejszościom narodowym i etnicznym zorganizowane w Muzeum Narodowym Rolnictwa w Szreniawie w latach 2005-2017*, [w:] *Mniejszości narodowe na ziemiach polskich. Sesja naukowa. Szreniawa, 23-24 czerwca*

2017, Szreniawa: Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie, s. 295-300.

Nowakowska Urszula

2014: *Konferencje, seminaria, sesja naukowe oraz publikacje*, „Rocznik Muzeum Narodowego Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie” t. 30, s. 216-226.

Samelski Bartosz

2014: *Wystawy czasowe*, „Rocznik Muzeum Narodowego Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie” t. 30, s. 209-215.